

СЕКЦІЯ «АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНИХ, ФІЛОСОФСЬКИХ ТА СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ НАУК»

Регіональний розвиток та управління економічними кластерами

Іваненко Владислав,

здобувач вищої освіти спеціальності 073 Менеджмент

Миколаївський національний аграрний університет,

м. Миколаїв, Україна

***Анотація:** у роботі проаналізовано регіональний розвиток та управління економічними кластерами в Україні з урахуванням сучасних економічних, соціальних та геополітичних реалій. Розглянуто особливості формування кластерів у аграрному секторі, IT-індустрії, туризмі, промисловості, з акцентом на наслідки децентралізації, війни та інтеграції в Європейський економічний простір.*

***Ключові слова:** регіональний розвиток, економічні кластери, інноваційна економіка, конкурентоспроможність, інвестиції.*

Кластер являє собою галузеве, територіальне та добровільне об'єднання підприємств, які тісно співпрацюють з науковими (освітніми) установами, громадськими організаціями та органами місцевого самоврядування з метою підвищення конкурентоспроможності власної продукції та сприяння економічному розвитку регіону.

Регіональний розвиток та управління економічними кластерами в Україні - актуальна тема, яка допомагає країні адаптуватися до світових тенденцій та вирішувати внутрішні проблеми. Країна з сильним аграрним сектором, промисловим потенціалом і прагненням до інновацій має всі передумови для створення ефективних кластерів. Вони допомагають оптимізувати ресурси, посилювати конкуренцію та стимулювати інновації, що важливо для інтеграції в Європейський економічний простір.

Донедавна існуюча модель регіонального розвитку України, сформована ще в умовах реалізації радянської політики розміщення продуктивних сил, характеризувалась високою концентрацією промислового потенціалу в окремих областях та поступовим нарощенням їх економічної потужності [1, с. 4]. Україна володіла сильною промисловістю, особливо в західних і центральних регіонах, таких як Донбас і Дніпропетровська область, де розвивалися металургія, машинобудування і вугільна промисловість. На півдні та в центрі країни, особливо в Одесі, Херсоні та Полтаві, активно працювало сільське господарство. Після 2014 року, через Крим і війну на Донбасі, стратегічна частина промислового потенціалу була втрачена. Це призвело до того, що уряд та регіони переорієнтували економіку та розвивали нові галузі — сільське господарство, інформаційні технології, відновлювані джерела енергії та туризм. Наприклад, швидко розвиваються IT-кластери, які об'єднують підприємства, стартапи та освітні установи у Львові та Івано-Франківську.

Одним з ключових факторів успіху кластерів в Україні є децентралізація, яка почалася після прийняття Закону Про місцеве самоврядування в 2015 році і подальших реформ. Цей процес надав муніципалітетам значні повноваження, дозволивши їм самим планувати розвиток і залучати інвестиції, що важливо для створення умов для розвитку кластерів. У сучасних умовах раціональне використання земельних ресурсів та підвищення родючості ґрунтів є одним з найважливіших завдань розвитку аграрного сектору. На цьому тлі наукове співтовариство України активно працює над розробкою інноваційних підходів до підвищення ефективності використання земельних ресурсів. Миколаївський національний аграрний університет зробив важливий крок у цьому напрямку. В університеті створено Національний інноваційний кластер "Родючість ґрунтів" з центром у місті Миколаєві, засновниками якого стали Миколаївський національний аграрний університет, Інститут фізіології рослин і генетики НАН України, ННЦ "Інститут ґрунтознавства та агрохімії ім. О.Н. Соколовського" НААН України, Інститут землеробства, геодезії та землеустрою південного регіону НААН України, Одеський національний університет ім. І.І. Мечникова, Дніпропетровський національний університет ім. Олеса Гончара та Одеський державний аграрний університет [4]. Такий підхід не тільки збільшує доходи місцевих виробників, а й сприяє розвитку інфраструктури, створенню робочих місць і залученню молоді в економічне життя регіону. Сільськогосподарські виробники та виробники аквакультури, особливо малі та сімейні фермерські господарства, мають ключове значення для розвитку сільських територій, формування місцевих ланцюгів створення вартості, зайнятості та доходів сільських сімей і роблять внесок у соціально-економічну структуру сільських територій [2, с. 281].

Однак розвиток кластерів в Україні стикається з низкою перешкод, включаючи корупцію, недостатнє фінансування, слабку інфраструктуру і нестабільність, викликану війною. Наприклад, війна зруйнувала виробничі потужності в східних регіонах, де раніше функціонували потужні промислові кластери, такі як металургійний в Маріуполі, і змусила підприємства або припинити роботу, або переїхати в інші регіони, такі як Запоріжжя або Харків. Це призвело до переїзду та адаптації, що вимагало значних інвестицій та координації між центральними органами влади, місцевими органами влади та підприємствами. У той же час західні регіони, менш постраждалі від конфлікту, стають новими центрами економічної активності, де поступово набирають обертів кластери деревообробної, туристичної та легкої промисловості, що спираються на природні ресурси і культурну спадщину.

Управління економічними кластерами в Україні також вимагає активної ролі держави, яка повинна забезпечувати правову базу, заохочувати інновації та підтримувати міжнародне партнерство. У серпні 2022 року в Україні було створено Державний аграрний реєстр — автоматизовану інформаційну систему збирання, опрацювання та надання інформації про виробників сільськогосподарської продукції та їхню сільськогосподарську діяльність [3, с. 138]. Уряд реалізує програми підтримки малого та середнього бізнесу, які

складають основу кластерів, за допомогою грантів та пільгових кредитів, а також заохочує участь України в європейських ініціативах, таких як програми ЄС з розвитку інноваційних центрів. Наприклад, у Києві та Харкові є технопарки, які об'єднують ІТ-компанії, університети та інвесторів та створюють екосистему для стартапів, яка вже залучає іноземний капітал. Такий підхід дозволяє Україні не тільки відновлювати свою економіку, а й готуватися до післявоєнного відновлення, коли інфраструктура буде відновлена, а інвестиції в кластери стануть пріоритетними.

Сільськогосподарські кластери залишаються одним з найбільш перспективних напрямків, оскільки Україна володіє унікальними чорноземами, що становлять значну частину її території, і є одним з найбільших експортерів зерна в світі. У таких регіонах, як Черкаська та Кіровоградська області, фермери об'єднуються для спільної переробки своєї продукції, створення логістичних центрів та впровадження органічного землеробства, що відповідає європейським стандартам. Це не тільки покращує якість експорту, але й сприяє сталому розвитку, зменшуючи залежність від імпорту хімічних речовин та палива. У той же час туризм, особливо в Карпатах і на узбережжі Чорного моря, має потенціал для створення кластерів, що об'єднують готельний бізнес, транспортні компанії і місцевих виробників, що пропонують унікальний культурний і природний продукт.

На закінчення варто зазначити, що майбутнє регіонального розвитку та управління економічними кластерами в Україні залежить від синергії між державною підтримкою, приватними ініціативами та участю міжнародних партнерів. Незважаючи на виклики війни та економічної нестабільності, Україна має значний потенціал для створення інноваційних та конкурентоспроможних кластерів, які сприятимуть не лише відновленню, а й довгостроковому процвітанню країни. Розвиток цих структур-це шлях до децентралізованої, стійкої та інклюзивної економіки, яка відповідає як внутрішнім потребам, так і глобальним викликам.

Список використаних джерел:

1. Сторонянська І.З., Територіальний розвиток і регіональна політика. Стимулювання розвитку регіонів на засадах смарт-спеціалізації: бар'єри та механізми імплементації: наукова доповідь. Львів, ІРД НАНУ. 2021.
2. Європейська комісія, Європейська рада, Кабінет Міністрів України, Міністерство фінансів України та ін. План для Ukraine Facility. 2024.
3. Європейська комісія. Звіт щодо України за 2023 рік: повідомлення Комісії Європейському Парламенту, Раді, Європейському економічно-соціальному комітету та Комітету регіонів. Брюссель. 2023.
4. Сучасна освіта в Україні і закордоном: довідково-інформаційний портал.
URL:<https://s-osvita.com.ua/obuchenie-v-ukraine/universitety-akademii-instituty-spravochnik/item/mikolajivskij-natsionalnij-agrarnij-universitet> (дата звернення: 10.03.2025)

Abstract: the paper analyzes Regional Development and management of economic clusters in Ukraine, taking into account modern economic, social and geopolitical realities. The features of cluster formation in the agricultural sector, IT industry, tourism, and industry are considered, with an emphasis on the consequences of decentralization, war, and integration into the European Economic Area.

Keywords: regional development, economic clusters, innovative economy, competitiveness, investment.

Науковий керівник:
Біліченко Олександр Степанович,
Кандидат економічних наук, доцент,
в.о. декана обліково-фінансового факультету
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

УДК 330.542:338.43"364"

Особливості ведення сільського господарства в Україні в умовах війни
Садовець Анастасія,
здобувачка вищої освіти спеціальності 051 Економіка
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

Анотація: У роботі розглянуто проблеми розвитку сільського господарства України в умовах війни. Обґрунтовано необхідність впровадження інноваційних технологій для підвищення ефективності виробництва. Визначено стратегічні напрями розвитку сільського господарства України.

Ключові слова: інновації, продовольча безпека, виробництво, сільське господарство, інвестиції.

Сільське господарство є надзвичайно важливим для країни, оскільки забезпечує продовольчу безпеку. Рівень продовольчої безпеки країни залежить від рівня розвитку сільського господарства. До початку повномасштабного вторгнення російської федерації українське сільське господарство було потужним рушієм економічного розвитку країни. За даними Національного банку України обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку України станом на 31.12.2021 року становив 64163,2 млн дол. США. Зокрема, 10% капітальних інвестицій було спрямовано на розвиток сільського, лісового та рибного господарства [1]. За оцінками ФАО, через війну сільське господарство України зазнало близько 2,25 млрд дол. США збитків. З них близько 1,26 млрд дол. США збитків завдано в галузі рослинництва та 0,98 млрд дол. США – тваринництва. В Україні 25 % виробників